Educaţia Matematică Vol. 1, No. 2 (2005), 79–84

O condiţie de convergenţă a unor şiruri

Didina Maria Secelean

Abstract

In this paper we present a necessary and sufficient condition to convergence of some real sequences. More exactly, an sequence is convergent if and only if certain its subsequences converge. Also we give an application.

2000 Mathematical Subject Classification: 97D40

Este foarte cunoscută proprietatea că un şir are limită atunci şi numai atunci când orice subşir al său are o aceeaşi limită. Teorema următoare arată că este suficient să considerăm doar anumite subşiruri, generalizând astfel un rezultat des utilizat în probleme.

Teorema 1. *Un şir de numere reale* $(x_n)_n$ *are limita* $l \in \overline{\mathbb{R}}$ *dacă şi numai dacă există o familie finită* $(I_k)_{k=1}^N$ *de mulţimi infinite de numere naturale astfel încât* $\mathbb{N} = \bigcup\limits_{k=1}^{N} I_k$ *iar subşirurile* $(x_n)_{n\in I_k}$ $(k = 1, 2, \ldots, N)$ *să aibă limita* l.

Demonstraţie. Necesitatea este evidentă.

Pentru a demonstra suficienţa, să presupunem întâi că $l \in \mathbb{R}$ (adică subşirurile $(x_n)_{n \in I_k}$, $k = 1, 2, \dots, N$ sunt convergente) şi fie $\varepsilon > 0$. Atunci, pentru fiecare $k = 1, 2, \dots, N$, există $n_{\varepsilon k} \in I_k$ astfel încât

$$n \in I_k,\ n \geq n_{\varepsilon k} \ \Rightarrow\ x_n \in (l - \varepsilon, l + \varepsilon).$$

Fie $n_\varepsilon = \max\limits_{1 \leq k \leq N} n_{\varepsilon k}$ şi $n \geq n_\varepsilon$.

Atunci există $k_n \in \{1, 2, \dots, N\}$ astfel încât $n \in I_{k_n}$ şi deci $x_n \in (l - \varepsilon, l + \varepsilon)$.

Rezultă $\lim\limits_n x_n = l$.

Presupunem acum că $l = \infty$ şi fie $\varepsilon > 0$. Atunci, pentru $k \in \{1, 2, \dots, N\}$, există $n_{\varepsilon k} \in I_k$ astfel încât

$$n \in I_k,\ n \geq n_{\varepsilon k} \ \Rightarrow\ x_n > \varepsilon.$$

Luând $n_\varepsilon = \max\limits_{1 \leq k \leq N} n_{\varepsilon k}$ şi $n \geq n_\varepsilon$ deducem că există $k_n \in \{1, 2, \dots, N\}$ astfel încât $n \in I_{k_n}$ şi deci $x_n > \varepsilon$.

Rezultă $\lim\limits_n x_n = l$.

Cazul $l = -\infty$ se tratează analog.

Observaţie. Condiţia ca familia de subşiruri din teorema precedentă să fie finită este esenţială după cum rezultă din următorul contraexemplu:

Considerăm şirul numerelor raţionale strict pozitive

$$1\,,\ \frac{1}{2}\,,\ \frac{2}{1}\,,\ \frac{3}{1}\,,\ \frac{2}{2}\,,\ \dots$$

organizat după schema următoare (a lui Cauchy):

$$
\begin{tikzcd}
1 \arrow[r] & \frac{1}{2} \arrow[dl] & \frac{1}{3} \arrow[r] & \frac{1}{4} \arrow[dl] & \cdots \\
\frac{2}{1} \arrow[d] & \frac{2}{2} \arrow[ur] & \frac{2}{3} \arrow[dl] & \frac{2}{4} & \cdots \\
\frac{3}{1} \arrow[ur] & \frac{3}{2} \arrow[dl] & \frac{3}{3} & \frac{3}{4} & \cdots \\
\vdots & \cdots & \cdots & \cdots & \cdots
\end{tikzcd}
$$

Acest şir nu are, evident, limită: este suficient să observăm că admite două subşiruri cu limite diferite:

$$1, \frac{2}{2}, \frac{3}{3}, \frac{4}{4}, \ldots \to 1;$$

$$1, \frac{1}{2}, \frac{1}{3}, \frac{1}{4}, \ldots \to 0.$$

Admite totuşi o familie infinită de subşiruri care tind către o aceeaşi limită, de exemplu, pentru fiecare $k = 1, 2, \ldots$, subşirul $(\frac{k}{n})_n$ converge la 0.

Din teorema precedentă se desprinde imediat caracterizarea corespunzătoare pentru şirurile convergente.

Corolarul 1. *Un şir $(x_n)_n$ de numere reale este convergent şi are limita l dacă şi numai dacă există mulţimile infinite de numere naturale I_1, I_2, $\ldots, I_N$ astfel încât $\mathbb{N} = \bigcup\limits_{k=1}^{N} I_k$ iar subşirurile $(x_n)_{n \in I_k}$ să fie convergente cu limita l.*

Corolarul 2. *Un şir de $(x_n)_n$ de numere reale are limita $l \in \overline{\mathbb{R}}$ dacă şi numai dacă există mulţimile de numere naturale I_1, I_2, $\ldots, I_N$ cu proprietăţile:*

a) $\mathbb{N} = \bigcup\limits_{k=1}^{N} I_k$,

b) *mulţimea* $I_1 \cap I_k$ *este infinită pentru orice* $k \in \{1, 2, \ldots N\}$,

c) *subşirurile* $(x_n)_{n \in I_k}$, $k = 1, 2, \ldots, N$, *au limită.*

Demonstraţie. Vom demonstra doar suficienţa.

Să arătăm întâi că, pentru orice $k \in \{1, 2, \ldots, N\}$, subşirurile $(x_n)_{n \in I_k}$ au aceeaşi limită.

Fie $l = \lim\limits_{n \in I_1} x_n$ şi fie $k \in \{1, 2, \ldots, N\}$. Atunci, ţinând cont de ipoteza b) şirurile $(x_n)_{n \in I_1}$ şi $(x_n)_{n \in I_k}$ au drept subşir pe $(x_n)_{n \in I_1 \cap I_k}$.

Rezultă că $\lim\limits_{n \in I_1 \cap I_k} = l$ iar, cum şirul $(x_n)_{n \in I_k}$ are limită, deducem că $\lim\limits_{n \in I_k} = l$.

De aici aplicăm teorema.

Lema 1. *Considerăm două numere naturale nenule* p, q *prime între ele şi* $k \in \mathbb{N}$. *Atunci există o infinitate de numere naturale* n *cu proprietatea că*

$$qn + k \vdots p.$$

Demonstraţie. Afirmaţia rezultă din teoria ecuaţiilor diofantiene (a se vedea de ex. teorema 7.2.1. şi propoziţia 7.2.1. din [1]). Vom prezenta, aici, o demonstraţie directă.

Dacă $p = 1$ sau $q = 1$ afirmaţia este evidentă. Presupunem, aşadar, $p \geq 2$ şi $q \geq 2$.

De aici şi din faptul că numerele p şi q sunt prime între ele, deducem[1] că există numerele întregi nenule u, v astfel încât $pu + qv = 1$ ceea ce este echivalent cu $q = \dfrac{1 - pu}{v}$.

[1] a se vedea de ex. [3]

Pentru $m \in \mathbb{N}^*$ arbitrar cu $m \geq \dfrac{k+1}{p} \Leftrightarrow pm - k \geq 1$, luăm

$$n := |v|pm - vk.$$

Numărul n este, evident, natural şi avem :

$$qn + k = \frac{1-pu}{v} \cdot (|v|pm - vk) + k = \operatorname{sign} v \cdot pm - \operatorname{sign} v \cdot p^2 um + puk \,\vdots\, p.$$

Cum numărul m a fost ales arbitrar, rezultă că există o infinitate de valori ale lui n care îndeplinesc condiţia din enunţ.

Aplicaţie. *Se consideră un şir $(x_n)_n$ de numere reale şi presupunem că există numerele naturale nenule prime între ele p şi q cu proprietatea că subşirurile*

$$(x_{pn})_n,\ (x_{qn})_n,\ (x_{qn+1})_n,\ \ldots,\ (x_{qn+q-1})_n$$

au limită. Atunci şirul $(x_n)_n$ are limită.

Soluţie. Observăm că, notând $I_k := \{qn + k - 1/\ n = 1, 2, \ldots\}$, pentru orice $k \in \{1, 2, \ldots, q\}$, avem

$$\mathbb{N} = \bigcup_{k=1}^{q} I_k.$$

Apoi, dacă notăm $I_0 := \{pn/\ n = 1, 2, \ldots\}$, utilizând lema precedentă, deducem că mulţimea $I_0 \cap I_k$ este infinită pentru orice $k \in \{1, 2, \ldots, q\}$.

De aici şi din teorema de mai sus rezultă că $(x_n)_n$ are limită (această limită fiind chiar valoarea comună a limitelor subşirurilor $(x_n)_{n \in I_k}$, $k = 0, 1, \ldots, q$).

Iată un exemplu de aplicare concretă a rezultatului demonstrat în aplicaţia anterioară.

Exemplu. *Fie şirul de numere reale $(x_n)_n$ şi presupunem că subşirurile*

$(x_{2n})_n$, $(x_{3n})_n$, $(x_{3n+1})_n$, $(x_{3n+2})_n$ sunt convergente. Atunci şirul dat este convergent, limita sa fiind egală cu valoarea comună a limitelor subşirurilor considerate.

Bibliografie

[1] Acu D., *Aritmetică şi teoria numerelor*, Ed. Univ. "Lucian Blaga" din Sibiu, 1999

[2] Becheanu M. ş.a., *Algebră pentru perfecţionarea profesorilor*, E.D.P., Bucureşti, 1983

[3] Ion D.I., Radu N., *Algebră*, E.D.P., Bucureţi, 1981

[4] Sireţchi Gh., *Analiză Matematică*, vol. 1, Ed. Şt. şi Encicl., Bucureşti, 1985

Şcoala cu clasele I-VIII
Cristian, Str. V, nr. 8
jud. Sibiu, România
E-mail: *didinasecelean@yahoo.com*